

หลักสารานียธรรมกับการบริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง*
SARANIYADHAMMA AND ADMINISTRATION OF NONGSONGHONG
SUBDISTRICT MUNICIPALITY

พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์

Phrakru Vichitpanyapom

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus, Thailand.

E-mail: papanan1412@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรมเข้ากับการบริหารงานของคณะผู้บริหารของเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ซึ่งหลักสารานียธรรมเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในท้องถิ่น โดยสารานียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทิวฐีสามัญญตา หากชุมชนเทศบาลหนองสองห้องนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ ก็จะสามารถเสริมสร้างความสามัคคีและสันติสุข สอดคล้องกับเป้าหมายของเทศบาลหนองสองห้องได้อย่างง่ายดาย เพราะเทศบาลหนองสองห้องตั้งอยู่ในเขตชานเมืองหนองคายที่มีชุมชนหนาแน่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวบ้านจึงต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ หลักสารานียธรรมนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นการมอบสิ่งดี ๆ ต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยเฉพาะการทำดีต่อกัน การพูดสุภาพต่อกัน การระลึกถึงสิ่งดีระหว่างกัน การเอื้อเฟื้อต่อกัน การมีศีลเสมอกัน และการมีความคิดที่ถูกต้องเหมือนกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกุศโลบายสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารงานเทศบาลหนองสองห้องมีความสงบเรียบร้อย พร้อมทั้งยังสามารถนำไปปรับใช้ได้กับหลายชุมชนในสังคมไทยด้วย ฉะนั้น หลักสารานียธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่เน้นความสำคัญจากภายในสู่ภายนอก ดุจผู้นำหรือคณะผู้นำมีหน้าที่ออกแบบบ้าน ส่วนผู้คนในชุมชนก็จะช่วยกันสร้างบ้านตามต้นแบบ เมื่อชุมชนมีภูมิคุ้มกันโรคภัยได้แล้ว ชุมชนก็จะสามารถนำพาทุกชีวิตไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุขได้ ดังนั้น ความสามัคคีปรองดองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมความขัดแย้งและระงับความโกลาหล ดุจยาอายุวัฒนะที่รักษาได้ทุกโรค ทั้งยังรักษาได้อย่างยั่งยืนด้วย

*Received: 4 June 2021; Revised: 30 July 2021; Accepted: 11 August 2021

คำสำคัญ: หลักสารานียธรรม, การบริหารเทศบาล, เทศบาลตำบลหนองสองห้อง

Abstract

This academic article aims to analyze the application of Saraniyadhamma principle to the administration of the administrators of Nongsonghong Subdistrict Municipality in which is a dharma that leads to local unity. Saraniyadhammas 6 consist of Mettakayakamma, Mettavacikamma, Mettamanokamma, Sadharanabhogita, Silasamannata and Ditthisamannata. If the Nong Song Hong municipality community has applied this principle, it will be able to strengthen unity and make peace as achieving its target because Nong Song Hong Subdistrict Municipality is located in the suburbs of Nongkhai with a dense community. It is therefore imperative that villagers learn to live together with government agencies. This dharma is unique, give good things to each other both front and back sides, especially; doing good to each other, politeness each other, remembrance each other, generosity each other, equal precepts each other, and have the same right thought. All of which are important strategies to help the administration of Nong Song Hong Municipality to have peace while also being able to adapt to many Thai communities. So the Saraniyadhamma emphasizes from the inside to the outside. As the leader or a group of leaders is responsible for designing a prototype house, the people in the community will build it. When the community is immune to the disease, communities will be able to bring every life to peace and tranquility. Therefore, harmony and reconciliation are important to control some conflicts and halt the chaos. Like an elixir that can cure all diseases to maintain it sustainably for a long time.

Keywords: Saraniyadhamma, Municipality Administration, Nongsonghong Subdistrict Municipality

บทนำ

การบริหารงานของเทศบาล ถือได้ว่าเป็นการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมาก เทศบาลในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2476 ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.

2476 (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) การพัฒนาเทศบาลในประเทศไทยถือเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการพัฒนาก้าวหน้ามากที่สุด เพราะเข้าถึงความเป็นอยู่ของประชากรราษฎรได้มากที่สุด แต่การบริหารเทศบาลก็ยังมีปัญหาบางประการ เช่น เรื่องความไม่เข้มแข็งและเสถียรภาพของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ คณะผู้บริหารอาจจะมีข้อจำกัดในการบริหารตามวาระ ทำให้ไม่สามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น เนื่องจากมีปัญหาหลายอย่าง อาทิ ปัญหาด้านฐานะทางการคลังไม่เพียงพอ ปัญหาเรื่องนักการเมืองส่วนท้องถิ่นหรือประชาชนในเทศบาล ปัญหาด้านความรู้ในการเมืองหรือการจัดการการบริหารอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่คณะผู้บริหารเทศบาลจะขาดไม่ได้คือ การน้อมนำหลักธรรมมาสนับสนุนในการบริหารจัดการ เช่น อปรีทานิยธรรม ราชสังคหัตถุ ทศพิธราชธรรม หรือแม้แต่หลักสาราณียธรรม เพราะบุคลากรทุกคนในองค์กรจะต้องรับผิดชอบต่อความสุขความทุกข์ของกันและกัน ต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน องค์กรจึงจะประสบสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ ก็เพื่อบรรเทาปัญหาด้านการบริหารให้ลดน้อยลง พร้อมกับผลักดันให้ผู้บริหารเทศบาลกลายเป็นผู้นำที่มีความชอบธรรม และได้รับการนับถือของผู้ใต้การปกครองของตน (ณฐา แยมสรवल, 2559) เพราะหลักการบริหารโดยใช้หลักทศพิธราชธรรมนั้นเป็นแบบอย่างที่สำคัญยิ่ง ถือเป็นต้นแบบของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน โดยเฉพาะองค์รัชกาลที่ 9 ทรงนำหลักทศพิธราชธรรมมาเป็นคุณธรรมสำคัญในการปกครองข้าราชการและบำรุงเหล่าอาณาประชาราษฎร์ให้มีความกินดีอยู่ดีได้อย่างทุกวันนี้ หากจะมีหน่วยงานใดนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานก็อาจจะสร้างมิติใหม่แห่งการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศได้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (เฉพาะกรณีเทศบาล)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินของไทยให้ทันสมัย สอดคล้องตามการปกครองของนานาอารยประเทศ โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) จัดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาลขึ้นในกรุงเทพฯ ตามแบบอย่างการปกครองท้องถิ่นที่ทรงเห็นเมื่อครั้งเสด็จประพาสต่างประเทศ และมีการตั้งสุขาภิบาลส่วนภูมิภาคขึ้นครั้งแรกที่สุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2441 ซึ่งกรรมการสุขาภิบาลมาจากการแต่งตั้งและเป็นข้าราชการประจำทั้งหมด และได้ขยายการตั้งสุขาภิบาลออกไปในท้องถิ่นต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทั่วประเทศ (สุวัสถ์ โภชนพันธ์, 2557) ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบ

ประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 จึงมีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 และได้แยกประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา และมีการยกร่างใหม่จนกระทั่งได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นกฎหมายหลักมาจนถึงปัจจุบัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2496)

เหตุผลในการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในประเทศไทย มี 3 ประการ คือ

1. จัดตั้งเทศบาลเพื่อให้สอดคล้องกับการเมืองการปกครองในระดับชาติที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ เมื่อการปกครองในระดับชาติเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของตน เข้าไปทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ และทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ มีการแบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ อำนาจในทางนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และ อำนาจตุลาการ ดังนั้น การปกครองในระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงจำเป็นต้องมีขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติ โดยที่องค์กรเทศบาลเป็นองค์กรทางการเมืององค์กรแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเองได้อย่างเต็มที่ ตามหลักการกระจายอำนาจ อีกทั้งยังมีการล้อโครงสร้างของการเมืองในระดับชาติมาจำลองไว้ในเทศบาลด้วย กล่าวคือ มีการแบ่งแยกฝ่ายบริหาร และฝ่ายสภาที่ทำหน้าที่ในการออกเทศบัญญัติออกจากกัน และทำหน้าที่ในการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การจัดตั้งเทศบาลยังต้องสอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศ ที่ได้แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งเทศบาลคือรูปแบบหนึ่งของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

2. จัดตั้งเทศบาลเพื่อเป็นการแบ่งเบาภารกิจของรัฐบาล เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่สามารถควบคุมดูแล หรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรการเมืองอื่น ๆ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่าง ๆ และทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการบริการจากภาครัฐได้รวดเร็วและทั่วถึงยิ่งขึ้น

เหตุผลประการนี้ สามารถพิจารณาได้จากคำกล่าวของ ปรีดี พนมยงค์ เมื่อปี 2477 ที่ว่า “ในประเทศไทยที่มีอาณาเขตกว้างขวางและมีพลเมืองมาก พลเมืองทั้งหมดในประเทศนั้น ๆ อาจมีส่วนได้ส่วนเสียเหมือนกันก็มี และกิจการบางอย่างพลเมืองอันอยู่ในท้องถิ่นหนึ่ง อาจมีส่วนได้เสียกับพลเมืองอีกท้องถิ่นหนึ่ง เหตุฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอยู่เองที่จะรวมอำนาจบริหารมาไว้ที่ศูนย์กลาง...แต่เพียงยอมจะทำได้ เพราะจะเป็นการเพิ่มความตึงเครียดและไม่สะดวกแก่ราชการ”

นอกจากการแบ่งเบาภารกิจของรัฐบาลแล้ว ยังก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างอื่นแก่รัฐบาลได้อีกส่วนหนึ่ง นั่นคือ “แรงสนับสนุนทางการเมือง” ที่รัฐบาลในขณะนั้นจะได้รับมากขึ้น เนื่องจากเมื่อรัฐบาลได้แบ่งภาระหน้าที่บางอย่างให้แก่เทศบาลแล้ว เทศบาลจะทำหน้าที่ในการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนในเขตเทศบาล เมื่อประชาชนได้รับการบริการอย่างรวดเร็วจากเทศบาลโดยตรง ก็ไม่จำเป็นต้องรอนบประมาณหรือความช่วยเหลือจากรัฐบาล ทั้งประชาชนในเขตเทศบาลยังได้รับการบริการที่รวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้มีทัศนคติในแง่บวกต่อรัฐบาล เนื่องจากสามารถบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนให้ลดลงกว่าเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับการปกครองในระบบเก่าที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาปกครองตนเอง

3. จัดตั้งเทศบาลเพื่อเป็นสถาบันฝึกประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เนื่องจากในขณะนั้น เพิ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยได้เพียง 1 ปี ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ดังนั้น การจัดตั้งเทศบาลที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกับการปกครองในระดับชาติ จึงเป็นเสมือนสถาบันหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมากขึ้น (มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมักร , 2559)

ฉะนั้น หากพิจารณาถึงเหตุผลต่าง ๆ ของการจัดตั้งเทศบาลแล้ว คณะผู้เขียนพบว่า เหตุผลในการจัดตั้งเทศบาลในระยะเริ่มต้น มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในระดับชาติมากกว่าการมีเทศบาลมาทำหน้าที่ด้านการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามหลักการจัดการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน อนึ่ง กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีการประกาศลงวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2532 กำหนดให้วันที่ 24 เมษายนของทุกปีเป็น “วันเทศบาล” (โชคสุข กรกิตติชัย, 2562) และได้แจ้งให้เทศบาลทั่วประเทศ เทศบาลเมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร ได้จัดกิจกรรมเนื่องในวันเทศบาลเป็นประจำทุกปี เช่น การทำบุญตักบาตร การรณรงค์ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น การจัดหน่วยบริการประชาชนเคลื่อนที่เป็นพิเศษ การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจของเทศบาลให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วถึงกันด้วย

ประเภทของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดให้เทศบาลในประเทศไทยมีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล ซึ่งเทศบาลแต่ละประเภทก็มีลักษณะและองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลนคร การจัดตั้งเทศบาลนครจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร (มาตรา 11 พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546) เทศบาลนครประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรี (หรือนายกเทศมนตรี) แล้วแต่กรณี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 24 คน (มาตรา 15) โดยมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 4 คน (มาตรา 48 อัญญา) นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้เทศบาลนครมีหน้าที่แตกต่างไปจากเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลอีกด้วย

2. เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ของเทศบาลเมือง การจัดตั้งเทศบาลเมืองจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง (มาตรา 10) เทศบาลเมืองประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 18 คน (มาตรา 15) และมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 3 คน (มาตรา 48 อัญญา)

3. เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล (มาตรา 9) (เทศบาลตำบลไม่ได้กำหนดจำนวนราษฎรในพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับเทศบาลเมืองและเทศบาลนคร) เทศบาลตำบลประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 12 คน (มาตรา 15) โดยมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 2 คน (มาตรา 48 อัญญา) (มรุต วันทนากกร และดรฤณี หมั่นสมัศร, 2559)

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

1. เทศบาลนคร (กำหนดไว้ในมาตรา 56) มีหน้าที่ 1) กิจการตามทีระบุไว้ในมาตรา 53 2) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก 3) กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข 4) การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถานบริการอื่น 5) จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม 6) จัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ 7) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง 8) การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว 9) กิจการอื่น ๆ ตามมาตรา 54

2. เทศบาลเมือง (กำหนดไว้ในมาตรา 53) มีหน้าที่ 1) กิจการตามทีระบุไว้ในมาตรา 50 2) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา 3) ให้มีโรงฆ่าสัตว์ 4) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้ 5) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ 6) ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ 7) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น 8) ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น

3. เทศบาลตำบล (กำหนดไว้ในมาตรา 50) มีหน้าที่ 1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน 2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ 3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัด 4) ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 5) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ 6) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง 7) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม 8) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ 9) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 10) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล (มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมักร, 2559)

วิเคราะห์การประยุกต์หลักสารานิยธรรมกับการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง

เทศบาลตำบลหนองสองห้อง อยู่ภายใต้การบริหารของ นายธนวัต หล่มศรี นายกเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ตั้งอยู่ในเทศบาลตำบลหนองสองห้อง จังหวัดหนองคาย เป็นหน่วยงานของรัฐที่ใช้กระบวนการบริหารแบบกระจายอำนาจเป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสังคม เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญ เหมาะสมแก่สภาพการณ์ ทั้งยังเป็นการแสวงหาวิธีที่จะสร้างคุณประโยชน์แก่อาณาประชาราษฎร์ในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ซึ่งในที่นี้ได้ขอนำหลักพุทธธรรมที่ชื่อ สารานิยธรรม 6 มาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง

การประยุกต์หลักสารานิยธรรมมาเป็นแนวความคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลหนองสองห้อง จะช่วยส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีความกลมเกลียวกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความถ้อยทีถ้อยอาศัยของคณะผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง และเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้เจริญรอยตามคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์กร อันเป็นรากฐานตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้ประชาชนในเขตหนองสองห้องตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการร่วมรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง เป็นต้น ฉะนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองด้วยการเรียนรู้กระบวนการทางการเมืองการปกครองและการบริหารท้องถิ่น จะทำให้เกิดผู้นำท้องถิ่นที่มีความคิดสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติต่อไป (ธัญญวาริน อำนาจกิจเสรี, 2556)

คุณูปการของสารานิยธรรม 6 ที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องควรนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อบริหารชุมชนหนองสองห้องให้มีความกลมเกลียวกัน และเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน

ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ 6 ข้อ (ม.มู. (ไทย), 12/492/531-533) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1. ด้านเมตตาทายกรรม คือ เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ การที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง จะทำการสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อองค์กร ให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานทุกคนในองค์กรมาเป็นลำดับแรกเสมอ เช่น แสดงไมตรีจิต และหวังดีต่อมิตรสหายเพื่อนร่วมงาน บุคคลรอบข้าง ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเต็มอกเต็มใจ พร้อมกับประพฤติตนต่อกันอย่างสุภาพสม่ำเสมอ ให้ความเคารพและจริงใจต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง การที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องตั้งเมตตาทายกรรมต่อเพื่อนร่วมงานทุกคน ถือเป็นกิจธุระของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องที่จะต้องช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ด้วยกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรให้คำแนะนำแก่เพื่อนร่วมงานด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อาทิ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละหน่วยงานในสังกัด การประสานงานร่วมกันตามภาระหน้าที่ของเทศบาล หรือการร่วมกันผลักดันการทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายของเทศบาล หรือการที่เจ้าหน้าที่ไม่ควรเลือกปฏิบัติในการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ ควรให้บริการตามลำดับในการมาใช้บริการ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้รับบริการ เป็นต้น

2. ด้านเมตตาวจิกรรม ตั้งเมตตา วจิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง ควรเป็นผู้ให้ความรู้หรือคำแนะนำที่ดีต่อสมาชิกในองค์กรด้วยวาจาสุภาพ พูดทุกอย่างด้วยความจริง ไม่พูดเพื่อหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว การที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องตั้งเมตตาวจิกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังแก่ผู้ร่วมงาน ถือเป็นภาระงานที่เป็นการแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยความหวังดีด้วยวาจาสุภาพ เป็นการแสดงความเคารพนับถือกันอย่างเปิดเผย และควรชี้แจงรายละเอียดของเรื่องราวที่จะสื่อสารให้ทราบถี่ถ้วน เช่น คณะผู้บริหารควรใช้ปิยวาจาในการประชุมเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ หัวหน้างานฝ่ายวิเคราะห์นโยบายและแผนได้กล่าวตักเตือนพนักงานใหม่ด้วยความสุภาพ เพราะเข้าใจว่าพนักงานใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน หรือการที่คณะผู้บริหารให้คำแนะนำแก่ฝ่ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการสื่อสารโครงการต่าง ๆ ของเทศบาลให้เข้าถึงชุมชนมากขึ้น หรือการที่เจ้าหน้าที่เทศบาลทุกฝ่ายควรกล่าวสัมมาวาจาต่อผู้มาใช้บริการหรืออาจใช้ภาษาท้องถิ่น เพื่อความใกล้ชิดในการติดต่อกัน เป็นต้น

3. ด้านเมตตามโนกรรม คือ ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ การที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องจะคิดสิ่งใดก็ให้คิดในสิ่งที่ดี พึงคิดด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เช่น การตั้งจิตปรารถนาบุคลากรในเทศบาลแสดงออกถึงการทำความดี มุ่งมั่นในการสร้างบุญกุศล และมีจิตเมตตาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความหวังดี หรือการที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องตั้งเมตตาธรรมต่อบุคลากรว่าทุกคนมีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกันพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าได้ ซึ่งมโนกรรมเช่นนี้ถือเป็นการให้โอกาสแก่ผู้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลหนองสองห้องเพื่อทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่องค์กร หรือในกรณีหนึ่งที่สำคัญของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องที่เกี่ยวกับการร้องเรียนการทำงานทั้งภายในหน่วยงานหรือการร้องเรียนจากราษฎรภายนอก ซึ่ง คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องต้องมีมโนกรรมอย่างสูงด้วยการให้คิดดีต่อกันก่อนที่จะดำเนินการตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชอบธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย หรือการที่เจ้าหน้าที่ต้องยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตนด้วยการให้เกียรติประชาชนที่มาติดต่อ พร้อมต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้ม เป็นต้น

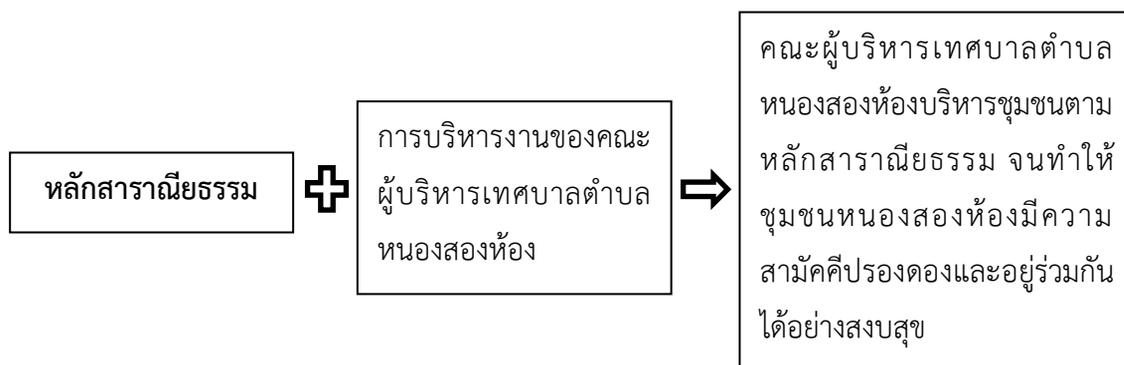
4. ด้านสาธารณโภคี คือ ได้ของสิ่งใดมากก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องจะต้องเป็นผู้แบ่งปันสาธารณูปโภคร่วมกันโดยยุติธรรม สาธารณูปโภคที่ว่าได้แก่ อุปกรณ์สำนักงาน อาคารสถานที่ ยานพาหนะ เป็นอาทิ ซึ่งแม้เทศบาลตำบลหนองสองห้องจะมีสิ่งเหล่านี้บ้าง แต่ก็ต้องแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงกัน การร่วมสุขร่วมทุกข์กัน เมื่อได้สิ่งของที่เป็นสาธารณูปโภคใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้แต่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องเพียงอย่างเดียว แต่ควรนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน เพื่อความไม่วิวาทเพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเพื่อบำรุงขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่โดยรวม เช่น ประกาศให้ทุกฝ่ายในเทศบาลหนองสองห้องสามารถใช้ห้องประชุมร่วมกันได้ การอนุญาตให้บุคลากรสามารถร่วมใช้ยานพาหนะของเทศบาลในงานของราชการ หรือกรณีคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องอนุมัติการเบิกจ่ายอุปกรณ์สำนักงานที่ใช้แล้วหมดไป หรือการที่เจ้าหน้าที่ต้องมีความซื่อสัตย์ไม่เห็นแก่อำมีสินจ้าง แต่ควรบริการด้วยความเต็มใจ เป็นต้น

5. ด้านศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้นำรังเกียจของหมู่มณะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ การประพฤติสุจริตในสิ่งที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ นำมาซึ่งมงคล

ของชีวิต หากคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องสามารถเชิญชวนให้บุคลากรทุกภาคส่วน ประพฤติตนอย่างมีระเบียบวินัย ก็จะส่งผลให้เทศบาลหนองสองห้องมีความปกติ ทุกฝ่ายไม่ประพฤติตน ในทางแตกแยกจนเป็นที่ขัดข้องหมองใจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ เมื่อบุคลากรมีศีลบริสุทธิ์เสมอกันทั้ง ต่อหน้าและลับหลัง บุคลากรทั้งหลายก็จะมี ความประพฤติเรียบร้อย สุจริตดีงามตามระเบียบวินัยของ เทศบาล ดังพระครูกลุณิกญาณกิจจกานุกิจ กลยาโณ (ปทุมมา) กล่าวว่า “ความสามารถในการเข้ากับผู้อื่นได้ ทั้งกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม มนุษย์ และมีความสามารถในการทำงานร่วมกันกับทุกคน หรือทำงานในลักษณะเป็นทีมได้อย่างมี ประสิทธิภาพ” (พระครูกลุณิกญาณกิจจกานุกิจ กลยาโณ (ปทุมมา), 2557) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี กล่าวว่า “ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้ บริหารงานคือจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ ลูกน้องได้” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), 2550) ซึ่งสอดคล้องกับการที่คณะผู้บริหารเทศบาล ตำบลหนองสองห้องจัดกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อกระตุ้นเตือนให้บุคลากร ระลึกถึงคุณธรรมจริยธรรมอยู่เนื่อง ๆ หรือการจัดทัศนศึกษาออกสถานที่ ในที่ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรอยู่ในศีลธรรมอันดีได้ หรือการฝึกอบรมปฏิบัติกรรมฐานตามศูนย์ปฏิบัติธรรมใน ท้องถิ่นเพื่อขัดเกลาจิตใจ หรือการที่เจ้าหน้าที่ควรมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่พวกพ้องมากกว่า ผลประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

6. ด้านทิวฐิสามัญญตุม มีทิวฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรยั้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) กล่าวคือ หลักธรรมหมวดนี้จะเป็นหลักธรรมเพื่อ “ชุมชน สะอาด” ทั้ง “พฤติกรรมบุคคล” “ระหว่างบุคคล” และต่อ “กติกาสุมชน” หมายถึง มีความคิดเห็นเป็น อย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกัน และกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ (พระสมุห์อมร อมโร (สีด้า) และคณะ, 2562) การปรับความคิดเห็นให้มีเหตุมีผลในทางที่ติงาม พร้อมกับเคารพเหตุผล ซึ่งกันและกัน ซึ่งคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องควรรยึดหลักความติงามเป็นวิสัยทัศน์ในการ ทำงานอย่างสม่าเสมอ การสร้างสัมมาทิวฐิเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้บริหารองค์กรเพื่อส่งเสริม บรรยากาศการทำงานภายในองค์กร (พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์), 2561) เพราะเมื่อสมาชิกใน เทศบาลมีความเห็นชอบร่วมกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็สามารถใช้นิวคิดที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหของ เทศบาลให้ลุล่วงได้ อาทิ ปัญหาที่เกี่ยวกับการระดมความคิดเห็นร่วมกันในการทำประชาพิจารณั้ใน โครงการที่มีผลกระทบกับชุมชน หรือกรณีทีคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องต้องใช้นิวคิด

ในการตัดสินใจตามข้อร้องเรียนของประชาชน หรือการใช้สัมมาทฤษฎีของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องในการพิจารณาความดีความชอบในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง หรือการที่เจ้าหน้าที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำมาแก้ไขปรับปรุงตามสภาพจริง เหล่านี้เป็นต้น

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดหลักสารณียธรรมกับการบริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง
(ที่มา : คณะผู้เขียน, 2562)

สรุป

หลักสารณียธรรม 6 มีคุณประโยชน์ในระดับมหภาคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหากคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้อง สามารถนำหลักธรรมนี้มาใช้ในชุมชนหนองสองห้อง ก็จะทำให้ชุมชนหนองสองห้องมีความสงบเรียบร้อยในชุมชนได้ สามารถบรรเทาความขัดแย้งวุ่นวายได้ เมื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำเทศบาลตำบลหนองสองห้องสอดคล้องกับหลักสารณียธรรมแล้ว ทั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทฤษฎีสามัญญตา ก็จะกลายเป็นมโนทัศน์ของบุคลากรเทศบาลทุกฝ่ายต่อการให้บริการต่อประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสำคัญในการปกครองในระดับตำบลหนองสองห้อง ที่ต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ถือได้ว่าเป็นที่แพร่หลายและเป็นที่ยึดถือของประชาชนในวงกว้าง ถ้าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ย่อมมีส่วนส่งเสริมความเจริญมั่นคงแก่ท้องถิ่นและส่วนรวมของประเทศในที่สุด ดังนั้น การนำหลักสารณียธรรมมาประยุกต์ใช้

ในการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองสองห้องเพื่อจะช่วยให้การทำงานหรือการบริหารงานประสบความสำเร็จ เสริมสร้างความมั่นคงของการพัฒนาท้องถิ่น จูงใจให้ผู้คนมาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น นำไปสู่การสร้างวิสัยทัศน์ทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคต เพื่อให้มีจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญ เป็นพลังในการต่อต้านคอร์รัปชัน และสร้างความปรองดองสามัคคีในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2527). *สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับกระทรวงมหาดไทย*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- โชคสุข กรกิตติชัย. (2562). *วันเทศบาล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณฐา แย้มสรวล. (2559). การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานวิชาชีพพยาบาลในโรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(1), 49-58.
- ธัญญ์วาริน อำนาจกิจเสรี. (2556). คุณภาพการส่งมอบบริการสาธารณะ: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 4(1), 79-90.
- ประหยัด หงส์ทองคำ. (2523). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. ไทยวัฒนาพานิช : กรุงเทพมหานคร.
- พระครูกัลยาณกิจจานุกิจ กลยาโณ (ปทุมมา). (2557). การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. *วารสาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(1), 47-63.
- พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์). (2561). *วิชาฝึกใจให้เลิกทรมานจากความเครียด*. กรุงเทพมหานคร : ซี แอนด์ เอ็น บุ๊ค.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 29. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). (2550). *คนสำราญงานสำเร็จ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระสมุห์อมร อมโร (สีด้า) และคณะ. (2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาคร ทรรศน์*, 6(4), 1726-1742.
- มรุต วันทนากร และดรุณี หมั่นสมัคร. (2559). *ประวัติและพัฒนาการของเทศบาล*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2477. (2477). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 51 หน้า 82-107 (24 เมษายน 2477).

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. (2496). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 70 ตอนที่ 14, หน้า 222-25717 (กุมภาพันธ์ 2496).

สุวัستی โภชน์พันธุ์. (2557). *สารานุกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาเพรส.